

A Piccadilly Vénusza

Angela Carter:

Esték a cirkuszban

DEBRECENI BOGLÁRKA

1899, ősz. Fevvers, a szárnyas csodalény, a trapéz Helénája, a Piccadilly Vénusza, az artistanő, aki mutatványával elkápráztatta az európai kontinens és London polgárait, előkelőseit, öltözőjében a dörzsölt, kalandor amerikai újságírónak, Walsernek meséli izgalmas, hihetetlennek tűnő élettörténetét. Fülledt a hangulat. Nehéz láb- és izzadságszag keveredik használt bugyogók, parfümök, krémek, púderek, drága pezsgők illatával, az arealiste és a gardedámja által fogyasztott, kétes eredetű ételek bűzével. A légies báj hordozója, akinek lábai előtt hevernek a férfiak, a színpadon kívül a maga ösztönös, érzéki, közönséges testiségében jelenik meg. A díva le sem tagadhatná, hogy az East Enden, a 19. századi angol főváros legkétesebb környékén, Whitechapelben, a bűnözők, a bevándorlók és a prostituáltak által lakott nyomornegyedben nevelkedett, ahol néhány évvel a történet kezdete előtt még Hasfelmetsző Jack garázdálkodott, gyilkolta le brutális kegyetlenséggel áldozatait. Neve is a feathers (tollak) cockney-i változatából ered.

A szerző teljes természetességgel mutatja be a légtornásznő által felsorakoztatott groteszk, mesebeli lényeket, torzszülötteket, ha beleéljük magunkat a történetbe, fel sem tűnik, hogy nem mozog a realitás talaján. Szemrebbenés nélkül elhisszük Fevvers sztoriját, csak a riporter kételkedése, megfigyelései és érzékcsalódásai zökkentenek vissza bennünket időről időre a valóságba. Carter azonban kétségek között tart bennünket, folyton elbizonytalanodunk, mi ez az egész, valóság vagy fikció?

A regény három részre tagolódik. Az első fejezet végén kilépünk a budoárból, a fortélyok által állandóságot közvetítő, egyszerre veszélyes és biztonságérzetet adó térből, a múlt félhomályából. Fevvers turnéra indul, a

cirkusz Szentpétervárra érkezik, Walserral együtt, aki ambivalens érzésekkel viaskodva követi a vonzó bálványt, hogy leleplezze őt, bohócként szerződik a társulathoz. Az idegen nagyvárosban változások sorozata indul el. A színes, karneváli forgatagban felcserélődnek, megkérdőjeleződnek a szerepek. A bohócok görbe tükröt tartanak társaiknak, ha nem vigyáznak, a magukra öltött maszkok mögött egyre sivárabbá, keserűbbé, elviselhetetlenebbé válhat a lét. Megmutatják a szabadon kialakítható arcokban rejlő lehetőségeket, ugyanakkor a téboly, a maszk mögötti fájdalom hordozói egyben, a kiüresedés veszélyére figyelmeztetnek. A vándorcirkusz csapatának létszáma a nem várt események következtében megfogyatkozik, mielőtt meghódíthatná a tajgát, az elefántokat, tigriseket, állatidomárokat és akrobatákat szállító szerelvény mégis elindul a Transzsibériai Vasútvonalon, ismeretlen tájak felé. A végtelen, kietlen Szibériában a szereplők lehetőséget kapnak arra, hogy szembenézzenek önmagukkal, megtalálják saját útjukat, úrrá legyenek a káoszon. Az utazás az emberi élet allegóriájává válik. Mire átlépünk a 20. századba, talán minden és mindenki más lesz, mint amilyen korábban volt.

Carter elbeszélésmódja lebilincselő, különleges, fantáziája határtalan, minél inkább előre haladunk könyve olvasásában, annál biztosabbak vagyunk abban, hogy csodák igenis léteznek. Ám az író, miközben elbűvöli közönségét szövevényes pikareszk kalandregényével, társadalmi igazságtalanságokra is felhívja a figyelmet. Pártfogásába veszi a megalázott, rabszolgasorban élő „szörnyszülötteket”, a sanyarú sorsú, becstelenségekre kényszerülő utcagyerekeket. Feltárja szereplői lelkének titkos zugait, megmutatja tetteik mozgatórugóit, párhuzamba állítja élettörténetüket cselekedeteikkel. Reflektál az „új kor” történelmi eseményeire is, a 19. század végén kialakuló feminista nézetekre, szembeállítva a hagyományos női szerepeket az Új Nő (New Woman) eszmeiségével. Emellett egyik szereplője a kommunista ideológia terjesztője, és rejtett utalásokat tesz a munkásosztály öntudatra ébredésére, a természeti népek zárt világának felbomlására.

Angela Carter kétségtelenül az 1945 utáni brit irodalom egyik legkiemelkedőbb alkotója. Játsszóterének tekinti az egész európai magas és popkultúrát, hatalmas műveltséggel rendelkezik, akárcsak fordítója, Bényei Tamás, aki Salman Rushdie és Gabriel García Márquez a posztmodern és a mágikus realizmus hagyományaiba illeszkedő munkásságával rokonította stílusát. 1984-ben íródott, James Tait Black Memorial díjjal kitüntetett *Esték a cirkuszban* című regényének magyar fordítására ennek ellenére sokat kellett várni, a szerző halála után tizenkilenc évvel jelenhetett meg a Magvető Kiadó gondozásában.

(Fordította Bényei Tamás, Budapest, Magvető, 2011)